

1918

Inledning

Sedan förra majfirandet hade några med oktoberrevolutionen i Rysslands och bolsjevikerna maktövertagandet samt Finlands självständighetsförklaringen i januari och inbördeskriget där också svenska frivilliga deltog inträffat viktiga händelser i Sveriges närområde. Dessa händelserna behandlades överraskande nog varken i majtalet eller majresolutionen respektive -manifestet. Men Branting talade allmänt om att " Erfarenheterna från Ryssland och Finland borde avskräcka", det vill säga kuppattade aktioner. Förhoppningarna om fred och demokratisering som fanns under våren 1917 hade inte infriats. Kriget fortsatte, även om Sovjetryssland slutit en separatfred med Tyskland. I Sverige var rösträttsfrågan fortfarande olöst men regeringsförslag om kommunal rösträtt och kvinnlig rösträtt skulle i alla fall behandlas i riksdagen. Internationalens gamla krav, 8-timmarsdagen, skulle utredas. Denna fråga nämndes inte i Brantings tal, däremot i det av honom medförfattade majmanifestet och i resolutionen, som "det första positiva steget". I rösträttsfrågan lovade Branting att "tilltvinga" sig denna "rätt" men "inom laglighetens gränser". När det gällde fredsfrågan nämnde Branting kritiskt Sovjetrysslands "fred till varje pris" - därmed kritiserade Branting indirekt Lenin som hade lanserat denna paroll - som kontrasterade mot den egna uppfattning om en säker och varaktig fred.

1. Majtalet

- Ort: Västerås, Folkets park.
- Källa: Vestmanlands Läns Tidning 1918-05-02, s. 2, Västeråsarbetarnas 1:sta majdemonstration.

Efter ett par musiknummer och sedan arbetaresångkören sjungit en sång, hälsade arbetarekommunens ordförande, sjukbesökare A. Westholm, demonstranterna välkomna samt överlämnade ordet åt hr Branting.

Inledningsvis erinrade tal. om huru förhållandena ändrat sig sedan 1 maj i fjol. Då låg det demokratisk segervisshet och andlig vårstämning i luften. Man trodde att den demokratiska islossningen på fullt allvar börjat i världen, att fåtalsväldet skulle få vika för folkens självbestämmerätt och att kriget snart skulle sluta med en samförståndsfred.

Men dessa på goda skäl - främst då tsardömets fall - fotade förhoppningar ha åter svikits. Många samverkande orsaker ha åter fört demokratiens ljusa förhoppningar ned i en vågdal. De försök till internationalens samlande misslyckades tack vare inre upplösande krafter, som hoppades på en världsrevolution. De, som så drömde och så

agiterade, glömde bort, att det som var möjligt i ett land ej kunde genomföras i ett annat. I Ryssland följde man slagorden och sökte fred till varje pris, och så kom bolsjevismen att motarbeta sig själv och göra demokratiens fiender segerrika vapen i händerna. Även i väster felbedömde man förhållandena, ej minst då man beslöt passvägran till Stockholmskonferensen. Och så växte åter reaktionens makt allt mer och mer.

Men därför har man ej skäl att misströsta och uppgiva förhoppningarna på framtiden. Socialismens riktlinjer äro de enda, som kunna leda mänskligheten fram till en ställning, som kan bli ljus för kommande släkten. Utan den kan ej en varaktig fred ernås och demokratisk rättvisa vinnas.

Tal. polemiserade i fortsättningen mot den av prof. Kjellén i en del artiklar framförda uppfattningen, att den tyska militarismen är det enda framtidsbanér, under vilket världen skall och kan pånyttfödas samt att Sverge har sin givna plats i skuggan av de tyska örnarna. Prof. K. vill att vi skola tillbedja den tyska organisationen. Men härtill låta vi ej locka oss. Syftet med vår organisation är att skapa verklig frihet. Den militäriska organisationen däremot avser att samla makten hos några få, som sedan kunna göra sig till herrar i världen. Vi ha skäl, sade tal., att vara prof. Kjellén liksom också prof. Hjärne i den kvinnliga rösträttsfrågan tacksamma för att de försmå taskspelarkonst och säga klart och öppet ifrån vart de vilja hän.

Tal. berörde vidare den kvinnliga rösträttsfrågans behandling i riksdagen och förutspådde att den kommunala rösträttsreformen skulle röna samma mottagande av riksdagshögern, som nu vågar intaga en utmanande hållning, emedan den vet, att reaktionen i världen i år står på starkare fötter än i fjol. Men motståndet måste brytas. Det gäller att upptaga utmaningen med kallt blod och ej låta sig lockas in på farliga och äventyrliga vägar. Inom laglighetens gränser skola vi tilltvinga oss rätt. I riksdagen finnes en mängd vägar att gå för att bringa högern till medgörlighet, och dessutom har arbetarklassen sin demonstrationsrätt att med samlad styrka kasta i vågskålen.

Till sist betonade tal. vikten av enig samverkan och sammanhållning inom hela vänstern för att kunna bryta högerväldet och kritiserade i samband härmed vänsterradikalernas och syndikalisternas uppträdande och ansvarslösa taktik i många avseenden. Erfarenheterna från Ryssland och Finland borde avskräcka. Man kan ej nå socialismens mål genom en tillfällig kupp, utan endast genom att vinna folkens flertal för socialismens idéer. I sammanhållningens anda böra vi lova varandra att kämpa sida vid sida i onda och goda tider tills en fullständig demokratisk seger blivit genomförd i vårt land.

Efter det med livliga applåder hälsade föredraget antogs partistyrelsens förslag till resolution. Vidare antogs en resolution till förmån för kvinnans politiska rösträtt.

2. Majtalet, sammanfattande referat

- Källa: Social-Demokraten 1918-05-02, s. 6, Redaktör Branting talar i Västerås. Inför en publik på 8,000 personer.

VÄSTERÅS onsdag. (Sv. T.)

Dagens demonstration härstädes utgick från Stora torget till Folkets park med omkring 3,500 deltagare, ett trettiotal fanor och standar samt tre musikkåror. I Folkets park uppskattades deltagareantalet till 8,000. Demonstrationstal hölls av riksdagsman Hjalmar Branting och f. pastorn H. F. Spak. Den sistnämnde på kallelse av vänstersocialisterna.

I sitt tal erinrade hr Branting inledningsvis om huru förhållandena ändrat sig sedan första maj förlidet år. Då låg allmän vårstämning i luften. Man trodde att den demokratiska islossningen börjat på allvar och att kriget snart skulle sluta med en fred, grundad på rätt åt alla. Men dessa förhoppningar, grundade på goda skäl, ha åter svikits. Orsaken härtill vore främst den ryska bolsjevismen, som motarbetat sig själv, givit demokratins fiender segerrika vapen i händerna. Men därför är ej skäl att misströsta. Socialismens riktlinjer äro de enda, som kunna leda mänskligheten fram till en ställning, på vilken en varaktig och rättfärdig fred kan byggas, demokratisk rättvisa åt alla ernås.

Talaren polemiserade i fortsättningen mot den av professor Kjellén i en artikelserie framförda uppfattningen, att den tyska militarismen är det enda framtidsbaner, under vilket världen kan och skall pånyttfödas. Professor Kjellén ville, att vi skola tillbedja organisationen, oavsett dess ändamål. Därtill låta vi ej bedraga oss. Syftet med vår organisation är att skapa den verkliga friheten. Den militaristiska organisationen däremot är att samla makten i några fås händer och göra dem till herrar i världen.

Talaren berörde vidare den kvinnliga rösträttsfrågans behandling i riksdagen och förespådde, att den kommunala rösträttsfrågan skulle vinna samma mottagande från högern. Denna utmanande hållning vågar högern nu intaga, därför att den känner, att reaktionen i världen i år står på starkare fötter än i fjol. Men motståndet måste brytas. Det gäller att upptaga utmaningen med kallt blod och ej låta sig lockas in på farliga och äventyrliga vägar. Inom laglighetens gränser skola vi tilltvinga oss rätt. I riksdagen finnes det vägar att gå för att tvinga högern till medgörlighet och dessutom har arbetareklassen sin demonstrationsrätt att med samlad styrka kasta i vågskålen.

Till sist betonade talaren vikten av samverkan och sammanhållning inom hela vänstern för att bryta högermotståndet. Talaren kritiserade i samband härmed vänstersocialisternas och syndikalisternas uppträdanden. Man kan ej nå socialismens mål genom en kupp, utan endast genom att vinna folkets flertal för de socialdemokratiska idéerna.

Efter föredragets slut antogs första majresolutionen samt en resolution rörande den kvinnliga rösträtten. Demonstrationen försiggick under mönstergill ordning.